

indulat

(Monok István)

„Kurua az annia”

Egy 16. századi olvasó nyelvi indulata

A könyvtörténet egyik kiemelkedő pillanata volt, amikor a szedés-nyomással készült könyv rézmetszetekkel díszítetté vált. A könyvkiadói világ egyik első újítása volt ez azért, hogy a már ismert szövegeket képekkel illusztráltan újra ki lehessen adni, és vevőjük is legyen. Az első illusztrált könyvsiker Hartman Schedel *Liber chronicarum* című műve volt (Nürnberg, 1493, Anton Koberger). A könyv korabeli használatának kutatását a viszonylag nagy fennmaradt példányszám is segíti.

A műben nem csupán Európa 15. század végi nagyvárosainak látképe látható, hanem valamennyi császár és pápa arcképe is. Rövid szöveg ismerteti az egyes történelmi szereplők cselekedeteit. A 16. századi olvasók gyakran fűztek megjegyzéseket az egyes uralkodók, vagy éppen egyházfejedelmek élettörténeti vázlataihoz.

A kolozsvári Román Tudományos Akadémia Könyvtára két példányt is őriz e nevezetes ősnymtatványból, mindkettő a kincses város katolikus lyceumának örökségéből (könyvtári jelzetük: Inc. 7, és Inc. 128). A

katolikus környezetben olvasott Schedel-krónikák egyik sajátja, hogy a pápák sorában említett, és képpel is megörökített Johanna nőpápa emlékezetét átfirkálták. A nőpápa léte több korban váltott ki vitákat, így a 16. század végén is. Olyan vidékeken, ahol erős protestáns egyházak jöttek létre a reformációt követően, ezek a viták élesebb hangúak is voltak, mint az általános teológiai vetélkedés. Erdélyben ráadásul a katolikus Báthoryak az országba hívták a jezsuitákat, Kolozsvárt pedig egyetemet is szándékoztak alapítani. Ebből a kolozsvári jezsuita környezetből maradt fenn a két idézett kiadás is, és ezen kívül még másik három példányt is ismerünk, amelyben kolozsvári katolikus olvasó tett bejegyzéseket (ezek magántulajdonban vannak, illetve a kolozsvári Egyetemi Könyvtár tulajdonai).

Imre Mihály összefoglalta a 16. század végi, Johanna nőpápa körüli vitákat, azok teológiai és egyháztörténeti környezetét.¹ Ebbe a környezetbe illeszkedik az Inc. 7. jelzetű kötetünk hosszú elemzése Martinus Polonus jezsuita tollából (a Fol. CLXIX és a CLXX. közt egy plusz bekötött lapon). Veretes történeti fejtegetés. Martinus Ostiensis, Polonus 22 évesen 1587-ben került Erdélybe, Tartuból (Dorpat), Varsóban halt meg 1614-

¹ Imre Mihály, „Úton járásnak megírása”, *Kulturális emlékezet, retorikai-poétikai elvek érvényesülése Szenci Molnár Albert műveiben*, Budapest, Balassi Kiadó, 2009 (Humanizmus és reformáció, 31) 217–219.

ben.² Johanna képét itt is átfirkálta valaki. Talán az az ismeretlen magyar olvasó, aki bejegyzésével gazdagította Szabó T. Attila *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárának* több címszavát. Indulatos – sajnos a későbbi könyvkötési munkák során részben levágott – bejegyzése a következő: „(...) az ki keolteotte s az ki hirdetijs hogj aszoni ember papa uolt Romaba, kurua az annia”, a Johanna-kép mellett egy kis cédulán (bekötve): „Annak is kurua az annia ki a kepetis ide irta mert hazugsagat keormére(?) (...) egeszen vilagossan kilaczik hogj hazughsagh minden dolgok”.

² Ladislaus Lukács, *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae Societatis Iesu*, vol. I, 1551–1600, Romae, IHSI, 1978, 463, 744.